

ÅRRINGER

NYHETSBRIV TIL PRIVATE EIERE AV FREDETE HUS OG ANLEGG

Foto: © Riksantikvaren

Alle gamle fredninger blir gjennomgått

- Det er regjeringens ønske å bedre rammebetingelsene for eiere av fredete bygninger og anlegg.

Side 4 og 5

På møtet for eiere av fredete eiendommer i Lillesand i juni i år, varslet miljøvernminister Helen Bjørnøy at hun vil jobbe for at dere eiere skal få best mulige rammebetingelser, slik at dere aktivt kan ta ansvaret for kulturminnene dere eier.

BEDRE RAMMEBETINGELSER

Som myndighet ønsker vi hos Riksantikvaren at våre krav og forventninger til dere skal være klare og forutsigbare. Sammen med fylkeskommunene, ønsker vi også et tettere samarbeid med dere slik at vi i større grad kan innfri noen av forventningene dere måtte ha til oss. Vi vet at vi har et forbedringspotensial, og vi ønsker virkelig å forbedre oss.

Men forvaltningen kan selvsagt ikke operere på egenhånd. Vi må videreutvikle det samarbeidet vi har med dere som eier kulturminnene, slik vi også tidligere har gjort. Jeg vil derfor hilse velkommen det nye skuddet på stammen av frivillige organisasjoner på kulturminneområdet. Norge er vel kanskje det land i verden som har flest frivillige organisasjoner i forhold til innbyggertallet. Men det er likevel rom for flere. I mai i år så Foreningen Fredet dagens lys. Den tar

mål av seg til å arbeide for å bedre situasjonen for dere som eier en fredet eiendom. Jeg er glad for alle ildsjelene på kulturminneområdet, alle som bruker både tid og penger på å ta vare på kulturarven vår. Jeg er spesielt glad for at den nye foreningens formål er å arbeide for å «reduere konfliktnivået i kulturminneforvaltningen» og «bidra til at kulturminne-myndighetene blir en naturlig samarbeidspartner for eiere av fredet eiendom», og jeg ser fram til å samarbeide med den.

Gjennom et slikt samarbeid håper jeg vi kan rydde en del forhold av veien, som for eksempel det at eierne som regel opplever en fredning som negativt, begrensende og umyndiggjørende. Jeg synes det er trist at mange eiere tydeligvis opplever situasjonen som eier av en fredet eiendom på den måten, og jeg håper

at vi gjennom dialog og samarbeid skal kunne bedre den situasjonen.

Regjeringen har varslet at den som et ledd i oppfølgingen av Stortingets behandling av kulturminnemeldingen i juni i fjor, vil gjøre det enklere å eie og bruke et fredet hus. Det første som skal skje, er at vi skal gjennomgå alle de eldre fredningsvedtakene, blant annet for å få en bedre kunnskap om de ulike anleggene. Det vil gi oss et bedre grunnlag å forvalte ut fra, og det vil klargjøre hvilket handlingsrom dere som eiere har. Det kan vise seg at dere har større muligheter til å finne gode, brukbare løsninger og legge til rette for ulike former for bruk enn dere ofte selv tror.

Mikku Martin

Arringer sakser fra Miljøverndepartementets pressemelding om statsbudsjettet for 2007:

«Regjeringen styrker tilskuddsposten for vern og sikring av fredete og verneverdige kulturminner og kulturmiljøer med 5 mill. kroner til 150 mill. kroner. Private eiere vil få dekket en større del av merutgifter ved antikvarisk sikring og istandsetting av sine fredete eiendommer. Private eiere vil også få dekket en større del av utgiftene til arkeologiske undersøkelser i forbindelse med mindre, private tiltak.»

INNHOOLD

Bedre rammebetingelser	2
Fredningsgjennomgang – hva er det egentlig?	4
Miljøvernministeren vil betre føresetnadene for eigarane	4-5
«En fredningsgjennomgang kan gi oss husets historie...»	6-7
Prosjekt teknisk gjennomgang av freda hus i Akershus og Nordland	8-12
FREDET – en forening for eiere av fredet eiendom	13
Med miljøvernministeren på byvandring i Lillesand	14-15
Spørsmål om skatt	16

OPPFORDRING

– bruk nettsidene våre

Riksantikvaren har gjennomført en undersøkelse om bruken av internettsidene våre. Den viser blant annet at de private eierne av fredete eiendommer ikke er særlig flittige brukere av den informasjonen vi legger ut på nettet.

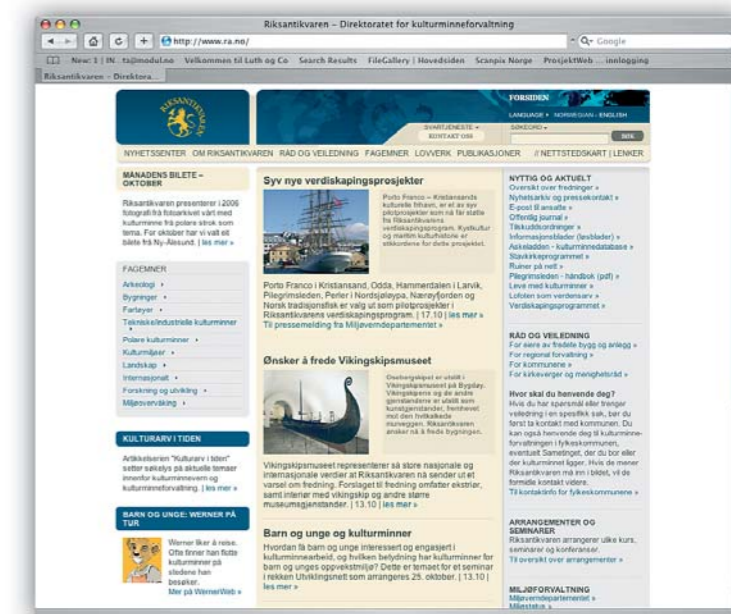
Vi vil derfor nå rette en oppfordring til dere om å ta nettsidene våre i bruk. Her vil dere finne mye nyttig informasjon, både generell informasjon og informasjon som er myntet spesielt på dere, som en av de viktigste målgruppene våre.

For eksempel vil dere under overskriften «Råd og veiledning» finne informasjon spesielt «For eiere av fredete bygg og anlegg». Under overskriften «Fagemner» finner dere informasjon blant annet om «Bygninger», og under «Publikasjoner» finner dere for eksempel elektroniske utgaver av informasjonsbladene våre og Årringer.

Så oppfordringen vår er da:

Ta internettsidene våre i bruk og gi oss gjerne tilbakemeldinger – ris og ros og gode råd. Lykke til!

www.ra.no

Fredningsgjennomgang – hva er det egentlig?

Det er regjeringens ønske å bedre rammebetingelsene for eiere av fredete bygninger og anlegg. Dette er nedfelt i stortingsmeldingen: Leve med kulturminner. Noen av virkemidlene er økt kunnskap og informasjon, styrket kontakt mellom forvaltningen og eierne og større forutsigbarhet i forvaltningen av kulturminnene.

Riksantikvaren har på bakgrunn av dette startet to landsomfattende prosjekter:

- vedlikeholdsgjennomgang av fredete bygninger i privat eie
- gjennomgang av eldre fredninger («fredningsprosjektet»)

Formålet med fredningsprosjektet er å:

- slutføre alle påbegynte fredningssaker som er igangsatt før 2005
- gjennomgå alle vedtaksfredninger fra perioden 1923-1979:
 - klargjøre fredningens omfang og formål der dette er uklart
 - gjennomgå anleggenes dokumentasjon, og sørge for god dokumentasjon/beskrivelse der dette er nødvendig
 - videreføre og forbedre kommunikasjonen med eierne
 - redegjøre for konsekvenser/følger av fredningen
- gi de fredete anleggenes eiere forutsigbare og klarere rammer
- gi kulturminneforvaltningen et bedre beslutningsgrunnlag (bedre dokumentasjon og utvikling av databaseverktøy)
- styrket muligheten for vern gjennom forsvarlig bruk
- bidra til økt kunnskap/bevissthet, positiv oppmerksomhet og bedre forutsigbarhet omkring fredningene

MILJØVERNMINISTEREN VIL BETRE FØRESETNADENE FOR EIGARANE

Miljøvernminister Helen Bjørnøy, du var på møtet med private eigarar av freda eigendomar i Lillesand i juni. Der sa du mellom anna at eigarane er blant dei viktigaste samarbeidspartnarane forvaltninga har på kulturminneområdet.

– Å ja, det er dei verkeleg. For sjølv om dei ikkje er så veldig mange, gjer dei ein utruleg viktig jobb. Utan dei kunne vi ikkje klart å ta vare på alle desse flotte eigendomane rundt om i

landet. Eg vil arbeide for at dei skal få betre føresetnader, slik at dei sjølve aktivt kan ta ansvaret for kulturminna sine. Mellom anna auka regjeringa støtta til kulturminneområdet med 46,9 millionar kroner i budsjettet i år. Av desse var 34,8 millionar øyremerkte freda og verneverdige kulturminne og kulturmiljø. Desse pengane vil i stor grad kome eigarane av freda bygningar til gode.

– Eg må også seie at det var spen-

nande å vere til stades på møtet i Lillesand. Eg veit at mange av dei freda eigendomane er i bruk som bustader, og at det å eige og bruke ein freda bygning byr på mange utfordringar, men også mange positive opplevingar. Det er ikkje få eigarar som har kome bort til meg og fortalt kor stolte dei er over å eige ei freda bygning. Det synst eg er hyggjeleg å høyre, og eg vil gjer det eg kan for at dei også i framtida skal ha grunn til å vere stolte.

Mange opplever at det at eigedomen deira blir freda, avgrensar råderetten deira og gjer at dei til tider også kan føle seg umyndiggjorde.

– Eg vil arbeide for å rydde av vegen ein del slike misforståingar. Miljøverndepartementet har no eit forslag ute på høyring der vi foreslår at dei statlege virkemidla blir innretta på ein måte som gjev eigarane betre føresetnader. Eg vil sørge for at krava og forventningane styresmaktene stiller til eigarane skal vere klåre og føreseielege. Gjennom samarbeid og dialog skal dei vite kva vi forventar av dei, og vi skal vite kva dei ønskjer seg av oss. Dei skal også vite at vi som styresmakt verkeleg ønskjer å forbedre oss.

Under behandlinga av kulturminnemeldinga i fjor stilte Stortinget ein del krav. Kva gjer regjeringa for å følgje opp desse?

– Vi har allereie starta arbeidet med å gjennomgå alle dei eldre fredingsvedtaka. Dette arbeidet er nødvendig for at vi skal få betre kunnskap om dei freda anlegga, noko som vil gje styresmaktene eit betre grunnlag å forvalte ut frå. Og, ikkje minst, vil det gjere det klart for eigarane kva for eit handlingsrom dei har. Det kan vise seg at dei har større moglegheiter enn dei ofte trur sjølv.

Du nemnde dei eldre fredingsvedtaka. Kor langt tilbake i tid snakkar vi om?

– Vi har freda hus og anlegg i lang tid her i Noreg. Dei eldste fredingane går så langt tilbake som til 1920-talet. Og da er det viktig å hugse på at krava til demokratiske prosessar den gongen var heilt andre og langt lågare enn dei er i dag. På 1920-talet fekk eigaren berre eit brev om at huset var freda – eit fint brev med stempel og greiar, men ingen ytterlegare informasjon. Den gongen kjende eigaren ikkje til kva for rettar og plikter som følgde med fredinga, og fekk heller ingen informasjon om kva for kulturhistoriske verdiar det var viktig å ta

vare på, med andre ord kva for kulturskatt ho eller han sat på.

– I dag jobbar forvaltninga på ein heilt annan måte enn ho gjorde på 1920-talet, og folk krev meir av oss i dag. No legg vi større vekt på kontakt med eigarane. Vi ønskjer å vere ei moderne forvaltning – ein open stat. Eg vil at eigarane skal kjenne til både rettar og plikter. Og dei skal vite kor dei kan vende seg. Med kulturminnelova av 1978 fekk vi klåre reglar for korleis saksbehandlinga i ein fredingsprosess skal gjennomførast. Men mykje hadde sjølv sagt skjedd på dei åra som hadde gått forut for 1978. Heile 80 prosent av alle eigendomane her i landet som er freda gjennom vedtak, er freda før 1978. Difor meiner eg det er viktig å gå gjennom alle dei eksisterande fredingane.

– Og vi skal gjere meir. Regjeringa vil setje i gong med eit arbeid for å kartlegge den tekniske tilstanden til dei fred bygningane. Denne kartlegginga skal mellom anna skaffe oss ein oversikt over kva for tilstand den ein skilde bygningen er i. Og eigaren vil sjølv sagt få tilsend ein tilstandsrapport. Målet mitt er at alle dei freda bygningane skal ha nådd eit vedlikehaldsnivå som vi kan karakterisere som ordinært eller vanleg innan 2020.

Mange klagar over lange prosessar og lite informasjon undervegs. Kva vil du gjere for å rette på dette?

– Til det kan eg fortelje at regjeringa vil arbeide for å få fortgang i behandlinga av fredingssaker. Målet mitt er at alle dei påbegynte sakene skal vere ferdig handsama i løpet av ein femårsperiode. Eg vil også sjå på korleis vi best kan utforme vedtaka. Serleg er det viktig at vi klargjer kva for konsekvensar fredinga får, og det på ein lettforståelig måte, slik at eigaren kan forstå kva det inneber av plikter og rettar. Vi må også gjere greie for dei administrative og økonomiske følgjene som fredingsvedtaket inneber.

– Vi kjempet jo for å få kjøpt dette fredete huset, forteller Øystein Haga i Grimstad. «Tellefsenseshuset» på Løkka er en perle, og vi visste at vi ville ha dette som bolig da det ble lagt ut til salg for to år siden.

EN FREDNINGSGJENNOMGANG KAN GI OSS HUSETS HISTORIE

- og vi får vite hvorfor nettopp vårt hus er fredet!

Derfor la vi inn et bud de ikke kunne motstå, humrer han, godt over takst, for så å oppdage at vi var de eneste som bød på huset. Men så er vi nå lykkelige eiere av boligen da, fortsetter han, og det er både han og fru Solveig svært tilfredse med.

– Vi ville bo i sentrum, forklarer de, og det lovet jeg engang i en lokal valgkampduell fortsetter Øystein. Han gjør sin plikt som folkevalgt for Venstre, og det var i den forbindelse han lovet å bidra til flere folk i sentrum. Men tro ikke at jeg har vært med på å utgjøre flertallet for å rive

«rammen rundt byen», sier han opprørt, og henviser til den store byggeaktiviteten bak huset.

Der ser det faktisk ut som man river en fjelltopp for å gjøre plass til høyhus og hotell. En sak det har gått en lang og intens debatt om i sørlandsbyen.

Huset familien Hagen kjøpte i Ibsensgate ble bygget i 1823 og fredet hundre år senere. Det er et produkt av en såkalt «1923 – freding». Dette er perioden da mange hus og bygninger ble fredet over det ganske land, og som bærer preg av at fred-

Foto: Riksmuseet

ningsdokumenter kan være uklare og ikke minst svært kortfattede. Dette gjelder både med hensyn til hva som er fredet på eiendommen, og også hvorfor fredningen ble gjennomført. Der er nettopp dette den nye fredningsgjennomgangen som nå har startet opp, har til hensikt å forbedre.

– Det er for eksempel uklart om bakgården på eiendommen er fredet, fortsetter han, og det gjør det jo vanskelig både for eier og for forvaltning hvis vi ønsker å foreta endringer her. Og det gjør vi kanskje, skyter fru Solveig inn, for vi har noen vage planer om å lage det til en «kulturgård». Vi ønsker at det kan spilles noen få teaterforestillinger her om sommeren, og da kan det tenkes vi trenger å gjøre noen endringer for å få det hensiktsmessig. Vi har allerede tjuvstartet,

Solveig avslører at dramalinjen på Dølski satte opp «Fruen fra havet» her i sommer. Vi har et hus på mer enn 235 kvadratmeter, og det har vi lyst til å bruke.

– Så dere synes det er greit med en fredningsgjennomgang som nå skal starte opp?

– Vi er svært fornøyde med at Agder-fylkene nå er de første som er med i den «store» fredningsgjennomgangen. Vi vil gjerne vite mer om hvilke tanker man gjør seg når man er «fredet», og hvis en gjennomgang også kan gi oss mer kunnskap om husets historie – så er jo ingenting bedre enn det. Hvorfor er dette huset fredet og hvorfor er ikke nabohuset som også er et standsmessig hus, fredet. Dette lurer vi jo på. Grimstad

har alltid vært en svært levende by med mye handel og besøk, fortsetter Øystein, og vi har mange hus i empirestil. Derfor hadde det vært morsomt å få et større innblikk i hvorfor akkurat vårt hus ble valgt.

– Dere kjøpte huset for to år siden. Har det vært greit å ta over en fredet bolig?

Ja, det har nærmest vært en sann fornøyelse, og akkurat det er det fint å få sagt, sier de to eierne. Vi har til nå lagt en halv million kroner i nødvendig oppussing og fått mye hjelp fra fylkeskommunen til å gjøre dette skjønnsomt. Fylkeskommunen engasjerte også en arkitekt til å vurdere den tekniske tilstanden på huset. Etter det har vi mange foto vi kan bruke til dokumentasjon. Huset var nok alle-

rede svært endret innvendig da vi overtok. Når sant skal sies, er det gjort store forandringer her, og vi har vanskeligheter med å følge husets historie. En gjennomgang kan kanskje gi oss en bedre oversikt over hvordan huset er endret gjennom tiden. Vi lurer jo litt på hvem som har gitt tillatelse til å endre såpass mye av det innvendige, for det er nemlig også fredet, står det i papirene fra 1923. Kanskje får vi også hjelp til «tilbakeføring»? Vi har et fint engelsk skyvevindu som i dag er innbygget i veggen, dette kunne vi tenke oss å få fram i dagen igjen.

Solveig og Øystein er nesten nærmeste nabo til Ibsen-museet i Grimstad – også et fredet bygningsanlegg, og Øystein er ikke overraskende engasjert i museets styre. Han tar oss med på en omvisning i denne bygningen, hvor fredningsvedtaket også er uklart. Så også i denne bygningen venter man på en gjennomgang.

Men fint har det blitt – og det er skapt en fin stemning, og blir et godt tilskudd til Grimstads museumsverden. Henrik Ibsen var apotekermedhjelper de siste årene han bodde i byen, og da bodde han i dette huset, og på vaktrommet skrev han sitt første skuespill, *Catilina*. Ved vårt besøk er det kun dager igjen til Ibsen-museet åpner på nytt etter en omfattende ombygging. Det «nye» museet ønsker å formidle historien om den store dikterens tid i byen, og byens inntrykk av den unge apotekersvennen fra Skien.

– Vi har kanskje ikke så mange fine og herskaplige hus og bygninger som Lillesand, sukker Øystein, og henviser til en byvandring leserne finner et annet sted i «Årringer», men vi har det godt her, forklarer han. Det er et miljø som vi setter stor pris på. Jeg bruker å si at vi er gode på samarbeid, og at vi gjør hverandre gode (eller godt) om vinteren for å møte det store presset byen har om sommeren.

Vi tror ham.

Foto: Riksmuseet

TILSTANDEN TIL FREDA BYGNINGER I PRIVAT EIE SKAL REGISTRERES

I stortingsmeldinga om kulturminnepolitikken holder Miljøverndepartementet fast ved målet om at alle freda kulturminner og kulturmiljø skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.

For å få dette til, må flere ting på plass. For det første må budsjettene økes, men det er også viktig å få registrert hvilken tilstand disse bygningene er i i dag og lage en plan for å sette dem i stand.

Den første delen av dette arbeidet, å registrere tilstanden til de privateide freda bygningene, er nå godt i gang. Akershus og Nordland fylkeskommuner var først ute. De fikk begge penger fra Riksantikvaren i fjor for å registrere tilstanden til alle de privateide freda bygningene i fylket sitt, noe de gjennomførte i løpet av fjoråret. For Akershus sin del dreier det seg om ca 50 bygninger, for Nordland i overkant av 100.

Begge fylkene har nå fått en god oversikt over tilstanden til de freda bygningene i fylket sitt. De fikk derfor i år en større del av tilskuddspotten enn de andre fylkene, men resten vil følge etter. Oversikten Akershus og Nordland fylkeskommuner har lagd, gir dem et godt grunnlag for å kunne planlegge arbeidet med å sette i stand de freda bygningene. Arbeidet vil gå over en periode på 2-5 år og starter med bygningene som er i dårlig stand.

Akershus og Nordland var prøvefylker i fjor. I årets statsbudsjett fikk Riksantikvaren mer penger på denne posten og kunne dermed tildele flere fylker midler til å sette i gang med dette arbeidet. Riksantikvarens tilskudd til arbeidet med å registrere tilstanden til de freda bygningene beløper seg til 50 prosent av kostnadene. Resten dekker fylkeskommunen. Ti fylker startet arbeidet i år, i tillegg til Bergen og Kristiansand kommuner. Da gjenstår sju fylker og Stavanger kommune. De skal alle sette i gang i løpet av neste år. Målet er at denne kartlegginga skal være ferdig innen utgangen av 2008.

Etter hvert som registreringen i alle fylkene blir gjennomført, vil Riksantikvaren, i samarbeid med fylkeskommunen, vurdere det totale pengebehovet. I følge stortingsmeldinga skal staten i vesentlig større grad enn i dag, dekke merkostnadene til antikvarisk istandsetting av freda eiendommer. Tilskudd over statsbudsjettet er det som er best egna til å følge opp forpliktelsene som ligger i loven og den beste måten å imøtekomme de ulike behovene for kompensasjon for å dekke merutgifter. Fylkeskommunen vil derfor i hvert enkelt tilfelle vurdere å gå inn med mer målretta tilskudd, avhengig av tildelingen i statsbudsjettet.

Foto: Bjarne Johan Eriksen © Nordland fylkeskommune

Foto: Bjarne Johan Eriksen © Nordland fylkeskommune

HVA HAR SKJEDD I NORDLAND?

Av Bjarne Johan Eriksen, Nordland fylkeskommune

Totalt har vi 190 fredete bygninger i Nordland fylke fordelt på 48 anlegg. I tillegg er 19 bygninger fordelt på seks anlegg under fredning.

116 bygninger fordelt på 20 anlegg er tilstandsvurdert. To anlegg med tre bygninger er ikke vurdert fordi vi ikke har fått kontakt med eierne.

Registreringsarbeidet strakk seg fra slutten av august til midten av november i 2005. Vi har til sammen brukt 750 timer til prosjektet. I dette tallet er også arbeidet med å legge opplysningene i Askeladden regnet med. Så grovt regnet gir dette ett dagsverk pr. bygning.

Det har vært svært nyttig å foreta en tilstandsvurdering og arbeidet har gitt oss god oversikt og kunnskap om den utvendige tilstanden til de privateide fredete bygningene. Vi har knyttet svært nyttige kontakter med eierne/de ansvarlige for anleggene, og har hatt god direkte dialog med mange håndverkere. Lister med adresser, telefonnumre og e-postadresser til eierne/de ansvarlige for anleggene er supplert og oppgradert. Ufullstendige kartfestinger er korrigert og vi har avdekket

ØVERST:

Valle i Eidfjord – Ballangen kommune. Fiskerbondebruk med fem bygninger.

NEDERST:

Hamsuns barndomshjem – Hamarøy kommune. Driftsbygningen.

HVA HAR SKJEDD...

åpenbare ufullstедige fredningsvedtak for noen anlegg.

For å nå den nasjonale målsettingen iht. stortingsmeldinga «Leve med kulturminner» om ordinær vedlikeholdsstandard for privateide fredete bygninger innen 2020, er registreringsprosjektet et nyttig basisverktøy. Å synliggjøre behovet for tiltak er avgjørende.

Dersom intensjonene i stortingsmeldingen følges opp med tilstrekkelige ressurser, ser vi i Nordland fylkeskommune at det er mulig å nå den nasjonale målsettingen når det gjelder de privateide fredete bygningene i løpet av fem år.

Utfordringen etter at denne prosjektperioden er over, blir å etablere et program for å vedlikeholde bygningene.

Stabbur på Ljønes fra 1586. Bodø kommune.

Staburet på Ljønes. Ferdig reparert høst 2006.

HVA SKJER I AKERSHUS?

Av Rune Jensen,
Akershus fylkeskommune

Akershus fylkeskommune satte i 2000 i gang et arbeid for å få en oversikt over tilstanden til og behov for å utbedre den fredete bygningsmassen i fylket.

Det ble tidlig klart at det var et stort etterslep på vedlikeholdet. Mange av bygningene hadde vesentlige skader og behov for omfattende restaureringsarbeider.

Hovedbygningen på Skrivergården Hovin er en av de fredete bygningene i Akershus med størst etterslep på vedlikeholdet. Samtidig er det en bygning med stor grad av opprinnelighet fra 1700-tallet. Bygningsdeler, romforløp, eksterior og interiørdetaljer er lite endret siden opprinnelsen.

Akershus fylkeskommune har gitt restaureringsarbeidene høy prioritet. Til sammen er det frem til nå bevilget 2 590 000 kroner til restaureringsarbeidene. I første omgang har målet vært å få til en full utvendig istandsetting.

Hovedkonstruksjonen, fundamentene, taket og dreneringen er utbedret. Av utvendige arbeider gjenstår reparasjon av panel og vinduer. Det er også en målsetting å foreta bygningsarkeologiske undersøkelser av interiøret i enkelte rom i hovedbygningen. Det gjenstår fremdeles mye arbeid før Skrivergården er ferdig restaurert.

I alle fylkene skal tilstanden til de fredete bygningene registreres. Arbeidene er avsluttet i Nordland og Akershus, og som et resultat av det, har de to fylkene fått betydelig økte midler. Gården Hovin Østre i Ullensaker er høyt prioritert av Akershus fylkeskommune.

Gammel embetsgård i unikt kulturmiljø – SKRIVERGÅRDEN HOVIN ØSTRE I ULLENSAKER

Kari og Halvor Tangen er de glade eiere av Hovin Østre. Det har de vært siden 2000, men de var allerede godt kjent med stedet før de kjøpte det, for de siste eierne før dem var Karis to onkler. De nye eierne gikk raskt i gang med å sette i stand den store låven, med støtte fra landbruksmyndighetene. I tillegg restaurerte de «Skjuleb», hvor blant annet sveiseren hadde sin bolig.

De forbedringene de satte i gang med, hadde betydning for at de første gang fikk støtte fra Akershus fylkeskommune i 2004, tror Halvor.

– De ansatte i fylkeskommunen viste i hvert fall stor begeistring da de var på befaring her samme år, sier Halvor entusiastisk. Han er tidligere teknisk sjef i Ullensaker, og er i dag ansatt i en privat rådgivningsbedrift. I tillegg tar han selv ansvaret for kornproduksjonen på gården – og følger opp restaureringsarbeidet.

Vi står på tunet i skyggen av det store eiketreet. Bak oss har vi låven,

I frihåndsdekor er det malt krigsscener på lerretstapetet fra 1760. Fra salen i 1. etasje

Skrivergården Hovin Østre.

til venstre det store stabburet, og rundt huset ligger en vakker hage, omtrent slik den var i 1915. Rundt 700 dekar jord har gården i dag, hvorav 400 blir brukt til kornproduksjon.

Hva har det betydd at dere fikk støtte?

– Jeg tør nesten ikke tenke på hvordan det ville gått uten, svarer Halvor. Det er begrenset hva vi klarer med egne midler. Selv om mye er intakt, har huset store setningsskader i den nordre delen, og råteskader i deler av gulvbordene og veggpanelet. Venner og kjente advarte oss mot dette ambisiøse prosjektet. Men da vi i 2004 fikk 600 000 kroner i støtte, forsto vi at det var mulig å sette i gang. Deretter fikk vi 490 000 kroner i 2005 og i 1,5 millioner i år.

Hva har skjedd hittil?

– Vi startet opp i fjor. Innvendig måtte vi fjerne panelet i vel halve huset, i den nordre delen. Vi måtte

merke gulvbordene og bære dem ut på låven, slik at de seinere kan legges tilbake igjen. Vi måtte også ta ut de fleste vinduene, for å få jekket opp huset i den ene enden. Hele 40 cm måtte det jekkes opp på det meste. Og, som du ser, har vi måttet bytte ut de to nederste bærestokkene på huset. Huset er nå ferdig drenert. Den store holdsteinen står, men natursteinen, som er fjernet, skal på igjen, slik at huset får tilbake sin opprinnelige natursteinmur. Taket er heldigvis relativt bra, så der skal vi legge på ny tegl, så lik den opprinnelige som mulig.

Jeg har hørt at det ikke bare var av det onde at dere måtte fjerne panelet?

– Å nei! Det viste seg å bli mye mer spennende enn vi kunne forestille oss, smiler Halvor. Under arbeidet dukket det opp malte brystningspaneler i hele den nordre delen av huset. Jon Brønne fra Norsk institutt for kulturminneforskning kunne fortelle at de

Kari og Halvor Tangen, midtveis i et krevende arbeid med å bevare bygningsstrukturen. Foto: Riksantikvaren

var fra omkring 1760 og meget sjeldne. Dekoren er tidstypisk, såkalte «kineserier» med hus, kirker og ruiner, i romantiske fantasilandskap. De er lettere og luftigere malt enn det som er tilfellet med de to andre som hittil er registrert; det ene i «Tollboden» i Brevik, det andre på «Agerup» på Nøtterøy, begge fra perioden mellom 1775 og 1780. Så disse flotte panelene skal vi selvfølgelig ta vare på – med kyndig hjelp!

– Brønne kunne også fortelle at lerretstapetet i salen, i den søndre delen i første etasje, er av beste kvalitet fra

sin tid, fortsetter Halvor. Det stammer fra rundt 1760, og består av mange sammensydde vertikale felter. Hovedmønstrene i tapetet er påført med sjabloner langs kantene i hvert felt. Midt i hvert felt er det malt dramatiske krigsscener i frihåndsdekor.

Men dere har vel dere også støtt på problemer underveis?

– Jo, det er klart vi har, forteller Kari. Vi hadde for eksempel innbrudd i salen i første etasje for noen år siden. Originaldøren til salen og den gamle jernovnen fra 1760, lagd på Bærums

verk, ble stjålet. Det var kjempetrist! Dessuten har vi opplevd at flere ruter har blitt knust, men heldigvis bare én i den gamle salen.

Og til tross for pågangsmot og entusiasme, må Halvor innrømme at det til tider har vært litt tungt når det dukker opp mer fukt og råte enn ønskelig. Det volder selvfølgelig bekymring, både med tanke på ekstra arbeid og flere utgifter. Men de er begge er raske til å tilføye at det hele tiden har vært mest moro. Og samarbeidet med fylkeskommunen kan de ikke få rost nok. De har hatt jevnlig kontakt og kommunikasjonen har vært god hele veien.

Hvilke planer har dere så fremover?

– Nå skal vi først bli ferdige med fundamentet til vegger og tak, forteller Halvor. Vi har boplikt på gården og har derfor søkt om å få isolere og innrede den nordre delen til bolig. Og da ønsker vi oss samtidig nytt bad og nytt kjøkken for å tilfredsstille dagens krav til en bolig. Men de gamle bakerovnene på kjøkkenet skal selvsagt komme til heder og verdighet igjen.

– Den søndre delen ser vi for oss til sommerbruk. Vi har tanker og drømmer om kulturarrangementer ute i hagen, og i «Skriversalen» når den er ferdig. Vi har allerede gjennomført noen kulturkvelder i privat regi, avslutter Kari. Og det med stort hell!

Hovin Østre

Gården Hovin Østre ved Jessheim i Ullensaker har hatt sorenskriverfunksjon siden den ble bygget i 1760, derav navnet «Skriver-Hovin». Den siste sorenskriveren på gården var stiftsoverrettsassessor Johan Koren. Han levde fra 1758 til 1825, og var gift med forfatterinnen Christiane Koren (1764-1815). Hun skrev blant annet «Moer Korens dagbøker», som beskriver livet på den staselige gården. Her var det mange som hadde sitt arbeid med

korndyrking og dyrehold. Andre kom innom for å ordne med rettslige anliggender. Og stor aktivitet var det sikkert på kjøkkenet før gjestene ankom hovedhuset – og ble geleidet inn i den vakre salen i første etasje.

Utvendig er store deler av hovedhuset intakt og autentisk fra 1700-tallet. Også innvendig er det meste av panel, gulv, vinduer, dører og tapeter bevart. I nordfløyen i andre etasje står blant annet skriverkontoret til Koren slik som det var

på hans tid, med utskårne hyller. Og i første etasje i sørfløyen står «Mor Korens lønnkammer», i dag som den gang hun «regjerte» der.

Hovedhuset er av laftet tømmer, med panelte vegger og smårutete, hvitmalt vinduer, symmetrisk plassert. Gården ligger i et viktig kulturmiljø, nær den kjente Raknehaugen og flere andre gravhauger fra folkevandringstiden. I tillegg har den tilknytning til det idylliske kirkestedet Hovin, med trekirken fra 1695.

FREDET er en landsdekkende interesseorganisasjon av og for private eiere av eiendom som er fredet etter kulturminneloven. Foreningen ble stiftet 13. mai i år.

FREDET – EN FORENING FOR EIERE AV FREDET EIENDOM

Av interimstyrets leder Knut B. Aall

Eierne av fredede kulturminner ønsker som regel å ta vare på disse for ettertiden. Dette ønsket er sammenfallende med samfunnets og kulturminnemyndighetenes mål. Likevel må vi dessverre konstatere at dagens kulturminnevern er preget av alt for mange konflikter. Dette skyldes at en fredning som regel innebærer en sterk begrensning av eiernes rådighet, og i mange tilfeller oppleves det som umyndiggjørelse av eierne. En fredning kan også medføre store, og noen ganger urimelige, økonomiske forpliktelser for eierne.

Dette er bakgrunnen for at FREDET etableres. FREDET skal skape økt forståelse for eiernes situasjon, være et samfunnsmessig korrektiv til myndighetene og heve medlemmenes kompetanse i fredningsspørsmål. Vi ønsker å forbedre dagens kulturminnevern til beste for både eiere og samfunn. Også kulturminnemyndighetene har uttrykt ønske om at de «fredede» organiserer seg. Vi skal oppfylle behovet for en landsdekkende, seriøs samtalepart for politikere og myndigheter i ulike fredningsspørsmål. Som mange vil være kjent med, eksisterer det foreninger for eiere av fredet eiendom på Vestlandet og i Gudbrandsdalen. Disse foreningene støtter FREDET, og lederne er med i etableringen av FREDET.

Riksantikvaren har hjulpet til med adresser til mange potensielle med-

lemmer. Invitasjoner til medlemskap ble sendt i september. Eierne av fredet eiendom kan også melde seg inn via vår hjemmeside eller på telefon 944 333 44. Innmeldingsavgiften er minimum kr 100, men vi håper og forventer at de fleste bidrar med vesentlig mer.

Konstituerende årsmøte blir avholdt onsdag 15. november i Oslo. Her blir det valg av ordinært styre, endelige fastsettelse av vedtekter og prinsippprogram osv. Foreløpige vedtekter og utkast til prinsippprogram er tilgjengelig på hjemmesiden.

FREDET ser behov for å knytte til seg tung juridisk kompetanse. Vi har derfor valgt å samarbeide med advokatfirmaet Haavind Vislie AS. De er med sine ca. 90 advokater et av landets ledende advokatfirmaer, og dekker alle de forretningsjuridiske og offentligrettslige områder. Saker om kulturminnevern krever ofte en god dialog med kulturminnemyndighetene, og firmaet har solid erfaring i å

komme frem til gode og konstruktive løsninger for sine klienter. Ingolf Vislie har satt sammen et utvalg jurister som skal følge oss opp på beste vis. For uten han selv er Ola Brekken, Johnny Johansen, Leif Petter Trannum og Christina Five Berg med på laget. Disse advokatene vil på oppdragsbasis utarbeide juridiske notater som kan ha generell interesse for våre medlemmer, samt gi god og kostnadseffektiv juridisk rådgivning for enkeltmedlemmer.

FREDET har som formål å ivareta interessene til eiere av fredet eiendom. Foreningens gjennomslagskraft avhenger av at eierne engasjerer seg og støtter foreningen ved å melde seg inn. Bare ved å stå samlet kan eierne oppnå at deres behov og ønsker hensyntas av politikerne og kulturminnemyndighetene. Dersom du eier et fredet bygg og ønsker å delta i en sterk og slagkraftig forening som støtter dine interesser, bør du derfor melde deg inn i FREDET.

Interimstyret i FREDET har hatt følgende sammensetning:

Leder	Knut B. Aall	Nes Verk, Tvedestrand
Nestleder	Marit Kaupang Aspaas	Kaupang i Larvik
Medlem	Mikkel Dobloug	Per Gynt Gården, Vinstra
Medlem	Christian Skaugen	Ulsvold (eierforening i Gudbrandsdalen)
Medlem	Elin Schanche	Utstein Gård, Mosterøy
Varamedlem	Christen Knagenhjelm	Kaupanger Hovedgård, Kaupanger
Varamedlem	Kåre Nes	Nestunet (eigarforum Hordaland)

Berit Eide Johnsen, som selv eier et freda hus i Lillesand sentrum, tok med seg miljøvernministeren, riksantikvaren og andre interesserte rundt på en liten vandring blant freda hus i Lillesand.

Alle foto: Riksantikvaren

En interessert miljøvernminister studerer gamle bilder som Berit Eide Johnsen viser henne

Huset til Berit Eide Johnsen

Ordfører Arne Thomassen i Lillesand kommune har lydhørt publikum i Berit Eide Johnsen og miljøvernminister Helen Bjørnøy

Detaljer fra huset til Berit Eide Johnsen

MED MILJØVERNMINISTEREN PÅ BYVANDRING I LILLESAND

Sjøfartsmuseet

Miljøvernminister Helen Bjørnøy og riksantikvar Nils Marstein studerer kartet over Lillesand

Spente private eiere samlet i hagen til Lillesand hotell

SPØRSMÅL OM SKATT

Skatteregler og skattespørsmål var et stadig tilbakevendende område på møtet mellom eierne, statsråden og forvalterne i Lillesand i juni.

Som det ble opplyst på møtet – og som det kan være nyttig å minne om, tar stortingsmeldingen «Leve med kulturminner» opp spørsmålet, og der står det:

«I forbindelse med statsbudsjettet for 2005, Ot. Prp. nr1(2004-2005) Skatte og avgiftsopplegget 2005 – lovendringer, ble det vedtatt å avvikle fordelsbeskatningen av egen bolig og fritidsbolig. Det ble samtidig vedtatt lovendringer som innebærer at det ikke lenger gis skattefritak for vedlikeholds- og restaureringskostnader på gårdsbebyggelse. Konsekvensene av reduserte fradragmuligheter for eiere av fredet og verneverdige gårdsbebyggelse blir etter regjeringens vurdering kompensert gjennom lettelser i boligbeskatningen.»

Departementet vil i slutten av stortingsperioden 2005 – 2009 evaluere effektene av de statlige finansieringsordningene for fredete og verneverdige kulturminner. På bakgrunn av dette vil det bli vurdert om det er behov for endring.

Redaksjon:
*Informasjonsavdelingen
Riksantikvaren*

Grafisk produksjon:
www.modul.no

Opplag:
4000

Henvendelser
kan rettes til:
*Riksantikvaren,
Dronningensgt. 13
Postboks 8196 Dep.
0034 Oslo*

*Tlf.: 22 94 04 00
Faks: 22 94 04 04
E-post:
riksantikvaren@ra.no*

www.riksantikvaren.no

Redaksjonen avsluttet
10. oktober 2006

